mała delta

Trysekcja kąta

Niemal każdy słyszał, że trysekcji kąta nie da się wykonać za pomocą cyrkla i linijki. Matematyk, przy którym wspomni się o wykonywaniu trysekcji cyrklem i linijką, otrząśnie się ze wstrętem i nie będzie w ogóle chciał o tym dyskutować.

Gdy ołówek, którym kreślimy linie, wykorzystamy do zaznaczenia na linijce długości jednego odcinka, to trysekcja będzie możliwa. O tym wie już zapewne mniej osób. Tymczasem konstrukcja jest bardzo łatwa.

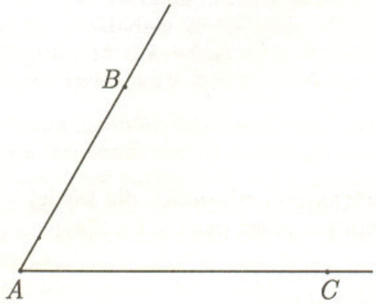

Rys. 1

Na ramionach danego kąta obieramy punkty B i C, a wierzchołek kąta oznaczamy przez A (rys. 1). Przez punkt B prowadzimy półprostą p równoległą do ramienia AC (patrz rys. 2). W punkcie B wbijamy nóżkę cyrkla i rysujemy okrąg o promieniu $r = BA$ (rys. 3). Teraz następuje kluczowy moment konstrukcji: na linijce zaznaczamy odcinek o długości AB. Następnie rysujemy taką prostą k przechodzącą przez punkt A, żeby odcinek DE (patrz rys. 4) miał taką samą długość, jak odcinek AB. (Tego kroku konstrukcji nie dałoby się wykonać zwyczajną linijką).

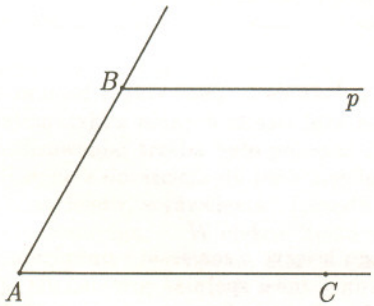

Rys. 2

I to już koniec, kąt EAC jest równy jednej trzeciej kąta BAC. Żeby udowodnić poprawność konstrukcji, dorysujmy jeszcze jedną kreskę (proszę spojrzeć na rys. 5). Kąty EAC i AEB są oba równe pewnemu kątowi α (jako kąty naprzemianległe przy prostych równoległych). Ze sposobu konstrukcji wynika, że trzy odcinki AB, DE i BD mają długości równe promieniowi r narysowanego okręgu. Zatem trójkąty ADB i BED są równoramienne. Stąd wynika, że $\angle ADB = \angle DAB = 2\alpha$, a więc kąt $BAC = \alpha + 2\alpha = 3\alpha$ jest trzy razy większy od kąta EAC.

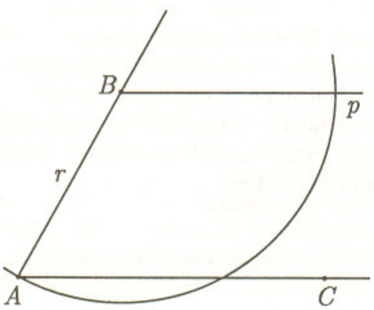

Rys. 3

Uwaga. Konstrukcję trysekcji kąta wymagającą kreślenia oprócz prostych i okręgów także tzw. konchoidy Nikomedesa, czyli konchoidy prostej, znano już w starożytności; jej opis można odnaleźć np. w książce Marka Kordosa *Wykłady z historii matematyki*. Konchoida (dosłownie: krzywa muszlowa) to krzywa, którą można rysować taką właśnie linijką z zaznaczonymi dwoma punktami. Gdy linijka przechodzi przez ustalony punkt, a jednym z zaznaczonych punktów wodzimy po danej krzywej, to drugi z zaznaczonych punktów zakreśla konchoidę tej krzywej.

Nietrudno zauważyć, że w konstrukcji zaprezentowanej powyżej zamiast konchoidy prostej używa się konchoidy okręgu, zwanej ślimakiem Pascala: najważniejszy punkt, E, leży właśnie na przecięciu półprostej p i jednej z konchoid okręgu $O(B, r)$.

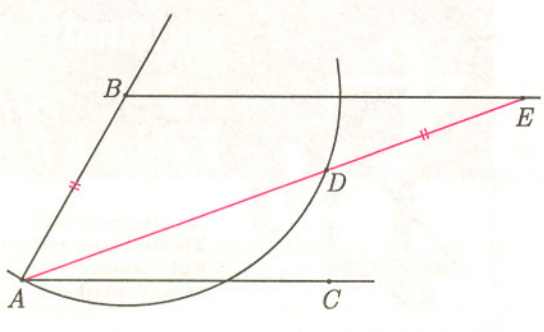

Rys. 4

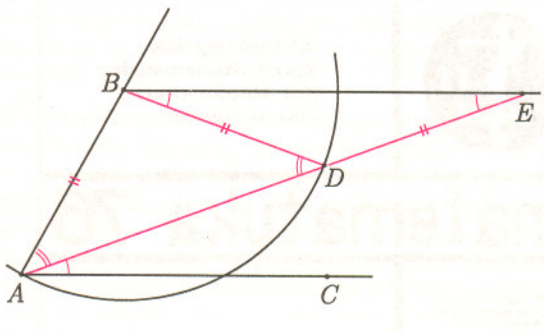

Rys. 5

Małą Deltę przygotował Paweł STRZELECKI